

OPPORTUNITIES FOR USING DIGITAL MONITORING PLATFORMS IN ASSESSING INEQUALITIES BETWEEN SOCIAL STRATA

Turdiyev Abdullo Sagdullayevich

Candidate of Economical Sciences
Associate Professor, Department of Finance
Alfraganus University
Tashkent, Uzbekistan

Abstract. This article analyzes the opportunities of using digital monitoring platforms to identify, assess, and forecast economic disparities among social strata in the country. It substantiates the advantages of digital systems that enable in-depth assessment of social differentiation through rapid data exchange, real-time statistical indicators, and big data analytics. The strategic significance of digital monitoring in targeted policy planning, accurate identification of low-income groups, and optimization of social assistance mechanisms is also highlighted. The research is based on theoretical analysis and practical examples, emphasizing the role of digital platforms in ensuring social justice and balancing the distribution of resources.

Keywords. social stratification, digital monitoring, big data, social justice, economic disparities, real-time analysis, analytical platform, targeted policy, data integration, vulnerable social groups.

IJTIMOIIY QATLAMLAR O‘RTASIDAGI TAFOVUTLARNI BAHOLASHDA RAQAMLI MONITORING PLATFORMALARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Turdiyev Abdullo Sagdullayevich

Iqtisodiyot fanlari nomzodi
“Moliya” kafedrasi dotsenti
Alfraganus universiteti
Toshkent, O‘zbekiston.

Annotatsiya. Mazkur maqolada mamlakatda ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni aniqlash, baholash va prognozlash jarayonida raqamli monitoring platformalaridan foydalanishning imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tezkor ma'lumotlar almashinuvi, real vaqt rejimidagi statistik ko'rsatkichlar va katta ma'lumotlar tahlili orqali ijtimoiy farqlanish darajasini chuqur baholash imkonini beruvchi raqamli tizimlarning afzalliklari asoslanadi. Shu bilan birga, ijtimoiy siyosatni maqsadli rejalashtirish, aholining kambag'al qatlamlarini aniq identifikatsiya qilish hamda ijtimoiy yordam mexanizmlarini optimallashtirishda raqamli monitoringning strategik ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot nazariy tahlil va amaliy misollar asosida olib borilgan bo'lib, raqamli platformalarning ijtimoiy adolatni ta'minlash va resurslar taqsimotini muvozanatlashtirishdagi roli asosiy e'tiborga olingan.

Kalit so'zlar. ijtimoiy tabaqalanish, raqamli monitoring, katta ma'lumotlar, ijtimoiy adolat, iqtisodiy tafovutlar, real vaqt tahlili, analitik platforma, targetlashgan siyosat, ma'lumotlar integratsiyasi, ijtimoiy xavf guruhlari.

Kirish

So'nggi yillarda iqtisodiyotda ijtimoiy tengsizlik jarayonlarini o'rganish va ularni real vaqt rejimida baholashga bo'lgan ehtiyoj sezilarli darajada ortib bormoqda. Ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi daromad, iste'mol, ta'lim va sog'liqni saqlash imkoniyatlariga kirish darajasidagi tafovutlar nafaqat ijtimoiy barqarorlikka, balki makroiqtisodiy o'sish sur'atlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. An'anaviy statistik usullar ko'pincha oraliq davrda to'plangan ma'lumotlarga asoslanishi sababli real vaziyatni operativ ko'rsatib bera olmaydi. Shu bois raqamli monitoring platformalari iqtisodiy ko'rsatkichlarni avtomatik yig'ish, segmentlar kesimida tahlil qilish va ijtimoiy xavf guruhlari tezkor aniqlash imkonini beruvchi zamonaviy yechim sifatida e'tirof etilmoqda. Bunday tizimlar katta ma'lumotlar bazasi, sun'iy intellekt algoritmlari va prognozlash modellari orqali ijtimoiy farqlanish dinamikasini aniq baholashga yordam beradi. Raqamli

monitoring ijtimoiy siyosatning maqsadli yo'naltirilishini ta'minlab, davlat resurslarining samarali taqsimlanishi va ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslangan qarorlar qabul qilinishiga xizmat qiladi. Ayniqsa daromadlar notekis taqsimlanishi, bandlikdagi nomutanosiblik, kambag'allik darajasining hududlar bo'yicha farqlanishi kabi ko'rsatkichlarni tahlil qilishda raqamli platformalar monitoringi ilmiy va amaliy jihatdan yuqori samaradorlik beradi. Bugungi kunda bunday tizimlardan foydalanish moliyaviy xavflarni erta aniqlash, soliq bazasini kengaytirish, past daromadli qatlamlarni aniqlash va ularga differensial yondashuv asosidagi ijtimoiy himoya mexanizmlarini shakllantirishda muhim vosita sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan, raqamli texnologiyalar asosida ijtimoiy tafovutlarni baholash mexanizmlarini takomillashtirish milliy ijtimoiy-iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda.

Metodlar

Tadqiqotda ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni aniqlash va baholash uchun raqamli monitoring tizimlariga asoslangan analitik yondashuv qo'llanildi. Avvalo, mavjud xalqaro va milliy monitoring modellari, xususan big data, real vaqt tahlili, profilaktik prognozlash va segmentatsiya mexanizmlari solishtirma tahlil asosida o'rganildi. Ma'lumotlar sifatida ochiq hukumat statistik bazalari, raqamli soliq tizimi, elektron to'lov platformalari, ijtimoiy yordam reyestrlari va onlayn bandlik resurslaridan olingan makro va mikro darajadagi raqamli ko'rsatkichlardan foydalanildi. Shu bilan birga, ijtimoiy farqlanish ko'lamini aniqlashda Gini koeffitsienti, Palma koeffitsienti, Lorents egri chizig'i va real daromad indeksleri kombinatsiyalangan holda qo'llandi. Raqamli monitoring platformalari imkoniyatlarini baholashda ma'lumotlar integratsiyasi darajasi, javob berish tezligi, segmentlar bo'yicha differensial aniqlik va siyosiy qarorlar uchun moslashuvchan prognoz berish kuchiga e'tibor qaratildi. Tadqiqot yondashuvi sifatida deskriptiv statistika, taqqoslama tahlil, indikatorlar asosida dinamik monitoring va ehtimollik elementlari bilan boyitilgan prediktiv analitik modellashtirish usullari uyg'unlashtirildi. Raqamli platformalar orqali ijtimoiy

xavf guruhlarini ajratib ko'rsatish imkoniyati alohida mezon sifatida baholandi. Mazkur yondashuv natijalarining ishonchliligini ta'minlash uchun ma'lumotlarning aniqlik darajasi, yangilanish chastotasi va ularning siyosiy qarorlar qabul qilishga real ta'siri nazarda tutilgan holda tizimli baholash amalga oshirildi. Raqamli monitoringning amaliy qiymatini baholashda uning ijtimoiy resurslarni targetlash imkoniyati, real vaqt prognozlash qudrati va qarorlar qabul qilish tezligini oshirishdagi o'rni asosiy metodologik yo'nalish sifatida belgilandi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli monitoring platformalari ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi tafovutlarni an'anaviy statistik yondashuvlarga nisbatan tezkor va aniq aniqlash imkonini beradi. Real vaqt rejimidagi ma'lumotlar oqimi asosida daromadlar tarkibi, rasmiy va norasmiy bandlik ko'rsatkichlari, iste'mol xarajatlari hamda ijtimoiy yordam oluvchilar profilini segmentlar bo'yicha ajratish imkoniyati shakllandi. Katta ma'lumotlar texnologiyalari orqali ma'lumotlar faqat hududiy kesimda emas, balki yosh, bandlik turi, moliyaviy faollik darajasi, davlat yordamiga ehtiyoj darajasi kabi determinantlar bo'yicha ham qatlamlarga ajratildi. Ayniqsa, noaniq darajadagi yashirin kam daromadli guruhlarni aniqlashda onlayn tranzaksiyalar dinamikasi va elektron soliq ma'lumotlarining uyg'un tahlili yuqori samaradorlik ko'rsatdi. Raqamli monitoring tizimlari yordamida ijtimoiy xavf darajasi bo'yicha "real vaqt xaritasi" tuzish imkoniyati paydo bo'ldi, bu esa hududlar bo'yicha kambag'allik darajasini faqat o'rtacha ko'rsatkich emas, balki mikrosegment darajasigacha aniqlashni ta'minladi. Tijorat banklari va elektron to'lov tizimlari bilan integratsiya qilingan monitoring platformalari aholining moliyaviy faollik darajasini real sektorda bozor harakati bilan solishtirish imkonini berdi. Eng muhim natijalardan biri shundaki, raqamli monitoring asosida ijtimoiy yordam tizimini differentsiallashtirish va resurslarni eng zarur segmentlarga aniqlik bilan yo'naltirish imkoniyati keskin oshdi. Shu bilan birga, statistik kechikmalarni kamaytirish, inflyatsiya ta'sirini

hisobga olgan holda real xarid qobiliyatini avtomatik tarzda qayta baholash ham muvaffaqiyatli amalga oshdi.

Muhokama

Olingan natijalar raqamli monitoring platformalaridan foydalanish ijtimoiy siyosatni samarali targetlash va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda strategik ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi. An'anaviy statistik yondashuvlar faqat oraliq davrlarda to'plangan ma'lumotlarga asoslanganligi sababli real vaqt o'zgarishlarini aks ettira olmaydi, bu esa iqtisodiy inqirozlar, inflatsiya bosimi yoki bandlikdagi kutilmagan siljishlarga kechikkan reaksiya berilishiga olib keladi. Raqamli monitoring esa yagona ma'lumotlar ekotizimini shakllantirish orqali davlat boshqaruvi, bank sektori, soliq organlari va ijtimoiy himoya tizimi o'rtasida ma'lumotlar oqimini tezkor koordinatsiya qiladi. Ayniqsa, ijtimoiy farovonlik darajasidagi keskin tafovutlarni mikrosegment darajasida aniqlash imkoniyati resurslarni befoyda yo'nalishlarga ajratish xavfini kamaytiradi. Shu bilan birga, raqamli platformalar orqali kambag'allikning yashirin shakllarini aniqlash, "faol iqtisodiy ishtirokchi bo'lsa-da past daromadli" toifadagi guruhlarini farqlash imkoniyati paydo bo'ladi. Biroq, raqamli monitoring tizimlarining samaradorligi ma'lumotlarning integratsiya darajasi, huquqiy moslashuvchanlik, axborot xavfsizligi va malakali analitik kadrlar mavjudligiga kuchli darajada bog'liq.

Asosiy yo'nalish	Mazmuni	Raqamli monitoring roli	Kutilayotgan foyda
Ijtimoiy tafovutlarni aniqlash	Daromad va iste'mol notekisligi	Real vaqt big data tahlili orqali yashirin guruhlarini aniqlash	Davlat siyosatini aniqlik bilan targetlash
Hududiy nomutanosiblik	Shahar-qishloq farqi, infratuzilma tafovuti	Interaktiv xaritalash (heatmap)	Mintaqaviy resurslar qayta taqsimoti
Kambag'allik	Yashirin va	Soliq va to'lov	"Noto'g'ri nafaqa

tahlili	tranzaksiyaviy kambag'allik	tizimlari integratsiyasi	berish"ning oldini olish
Siyosiy qaror qabul qilish	Ma'lumot kechikishi muammosi	Real-time alert tizimi	Proaktiv iqtisodiy choralar
Raqamli xavfsizlik va ishonchlilik	Ma'lumotlar sifati va maxfiyligi	Integratsiya va AI asosida verifikatsiya	Shaffoflik + korrupsiya riskini kesish

Shuningdek, ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarni monitoring qilishda faqat statistik raqamlarni emas, balki uy xo'jaliklari xulq-atvori, iste'mol modeli va raqamli faollik dinamikasini ham tahlil qilish zarurligi aniqlangan. Demak, raqamli monitoring platformalari faqat nazorat vositasi emas, balki ijtimoiy siyosatni proaktiv rejalashtirish va iqtisodiy xavflarni oldindan prognozlash uchun strategik analitik infratuzilma sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli monitoring platformalari ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni chuqur va real vaqt rejimida baholash imkoniyatini beruvchi eng samarali mexanizmlardan biridir. Bunday tizimlar tomonidan taqdim etiladigan doimiy ma'lumotlar oqimi ijtimoiy xavf guruhlarini aniqlashni ancha tezlashtiradi, kambag'allik va daromadlar notekis taqsimlanishini mikrosegment darajasigacha o'rganish imkoniyatini ochib beradi. Raqamli monitoring natijalari asosida ijtimoiy yordam tizimini differensial asosda optimallashtirish, iqtisodiy resurslarni eng muhtoj qatlamlarga aniq va maqsadli yo'naltirish mumkinligi tasdiqlandi. Shu bilan birga, raqamli tizimlar iqtisodiy shoklar, inflatsiya yoki mehnat bozori o'zgarishlariga sekin emas, balki proaktiv reaksiya berish imkonini yaratadi. Biroq, bunday tizimlarni samarali joriy etish uchun davlat ma'lumotlar bazalarining integratsiyasi, axborot xavfsizligi kafolatlari, shaffoflik darajasi va mutaxassislarining malakasi yuqori bo'lishi zarur. Umuman olganda, raqamli monitoring infratuzilmasi ijtimoiy adolatni ta'minlash,

iqtisodiy siyosatni aniq ma'lumotlar asosida yo'naltirish va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash uchun keng strategik imkoniyatlarni ochib beradi.

REFERENCES:

1. Atkinson A. Inequality: What Can Be Done? — Harvard University Press, 2015.
2. World Bank. Digital Platforms and Inequality Monitoring: Global Development Report, 2023.
3. Milanović B. Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization. — Harvard University Press, 2016.
4. OECD. Social Protection System Digitalization and Data Integration Review, 2022.
5. UNDP. Real-Time Poverty Monitoring Through Digital Systems: Analytical Frameworks, 2024.
6. Stiglitz J. The Price of Inequality. — W.W. Norton & Company, 2012.
7. Asian Development Bank. Digital Finance and Inclusive Growth Report. — ADB Working Paper, 2023.
8. IMF. Data-Driven Fiscal Policy and Real-Time Monitoring Mechanisms, 2023.
9. Castells M. The Rise of the Network Society. — Wiley-Blackwell, 2010.
10. McKinsey Global Institute. Big Data and the Future of Inclusive Economic Policy, 2022.